
EXTRAMATERIAL TILL SAMHÄLLSKUNSKAP 7 - 9

INFORMATION OCH KOMMUNIKATION s. 43-68

Här finns gratis extramaterial som hör till Capensis *Samhällskunskap 7-9*. Allt extramaterial har en tydlig koppling till samhällsboken, men det krävs tillgång till internet för att lösa en del av uppgifterna. Förhoppningen med extramaterialet är att lärare snabbt och enkelt ska kunna komplettera sitt egna undervisningsmaterial.

Diagnoserna som finns här är kopierade från Capensis *Samhällskunskap 4-6 övningsbok*. De kan göras som intro till ett centralt innehåll i högstadiets samhällskunskap.

Har du som lärare några idéer som Capensis kan få lägga ut på hemsidan så hör av dig. Det utgår ingen ersättning, men mängden gratis extramaterial ökar. De lärare som skickar in sitt material får givetvis sitt namn och skola presenterat i anslutning till materialet.

INNEHÅLL

- s. 53 Lös ett samhällsproblem
- Allmänt RARA - en undervisningsidé

LÖS ETT SAMHÄLLSPROBLEM

Utgångspunkten när ett samhällsproblem ska undersökas är alltid en fråga. Uppgiften går ut på att välja ut ett samhällsproblem och använda modellen nedan för att förstå:

- ◇ vad det är som orsakar problemet,
- ◇ vilka följder problemet får
- ◇ vilka åtgärder som kan sättas in för att minska problemet, det som orsakar problemet och de följder det får när det redan uppstått och
- ◇ om /åtgärderna/förslagen kommer att ge ett bättre samhälle i framtiden.

Uppgiften går att göra mycket omfattande, men i ett första skede är det lämpligt att lära sig modellen. När du har förstått hur modellen fungerar går det bra att undersöka samhällsproblem mer komplexa frågeställningar.

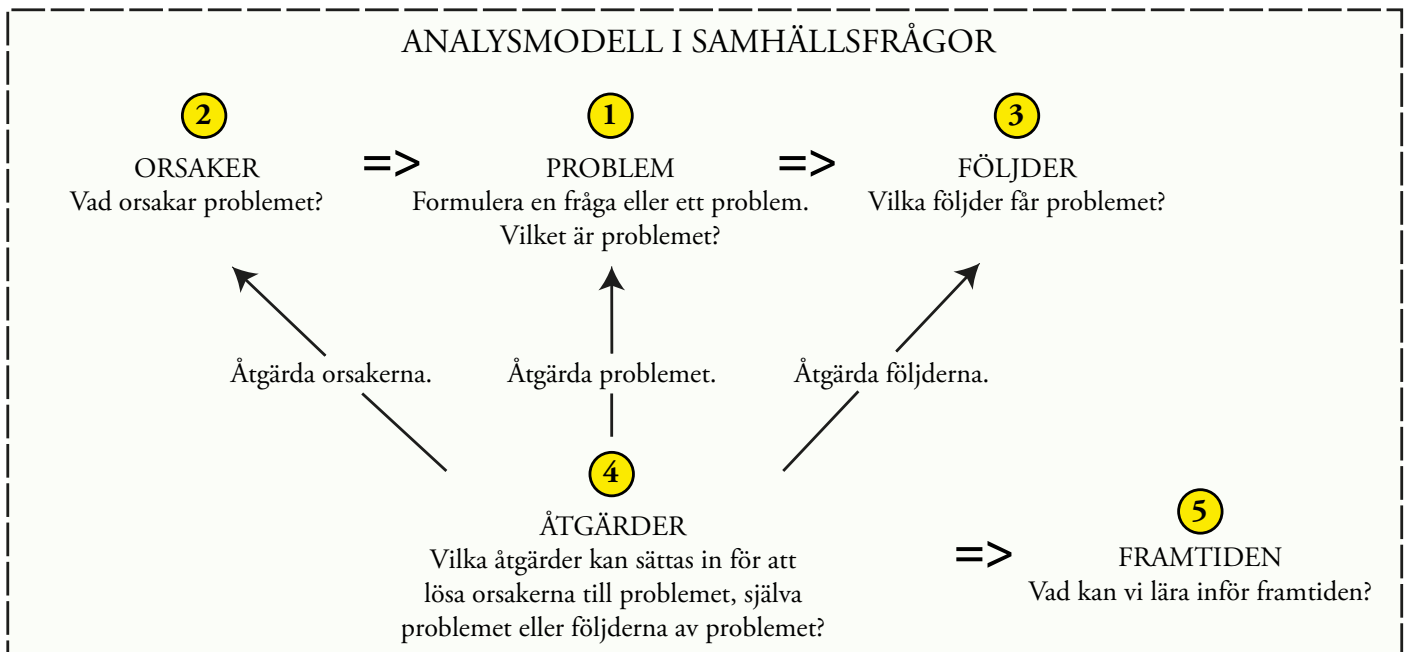
Exempel på frågeställningar

Varför är en del ungdomar omotiverade att gå i skolan?

Varför kör en del bilförare för fort utanför skolor?

Varför är tobaksförsäljning tillåten fastän forskarna är ense om att det är skadligt?

Varför ökar koldioxidutsläppen fastän forskarna varnar för en klimatkatastrof i framtiden?

RARA - EN UNDERVISNINGSIDÉ

RARA är en undervisningsidé som successivt har arbetats fram av mellan- och högstadielärare på Sturebyskolan i Stockholm under åren 2012-2017. RARA innebär att eleverna i tur och ordning arbetar med att reflektera, analysera, resonera och till sist argumentera utifrån en text.

Från lärcentrerat till elevcentrerat

För att eleverna ska kunna använda RARA bör undervisningen till en början vara lärarcentrerad och lärarens styrning bör vara stor. När eleverna blir "varma i kläderna" kan RARA övergå till att bli mer samarbetsinriktad, där läraren tar ett steg tillbaka och låter eleverna ta allt mer plats. Fungerar RARA i klassen kan undervisningen till slut bli allt mer elevcentrerad. Eleven får ett större inflytande och blir successivt mer aktiv.

De fyra faserna

RARA består av fyra faser.

<i>Reflektera- fasen</i>	Vad kan jag? Vad behöver jag lära mig?
<i>Analysera- fasen</i>	Jag lär mig det jag inte kan.
<i>Resonera- fasen</i>	Jag berättar för andra vad jag har lärt mig och visar därmed att kunskapen har blivit min egen.
<i>Argumentera- fasen</i>	Jag redovisar min nya kunskap på ett "prov" där prov är att ställas inför nya frågeställningar som jag inte väljer själv.

Första fasen av RARA - Reflektera

I reflekterafasen får eleven möjlighet att tänka igenom och reflektera över en text. Det gör eleven genom att formulera frågor på egen hand eller tillsammans med andra för att synliggöra ämnesinnehållet. Som stöd använder eleven de så kallade "frågeorden": vad, när, vem/vilka, var/vart, hur och varför.

Syftet med att ställa frågor är inte att eleven ska besvara sina frågor på en gång, utan att eleven ska få möjlighet att reflektera över ämnesinnehållet i ett tidigt skede.

VAD:a - en metod att kartlägga elevernas kunskap

En del av elevernas lärande är att förstå de ord och begrepp som hör till ett arbetsområde. Därför kan

det vara bra att synliggöra ord och begrepp i samband med ett nytt arbetsområde.

Vilka begrepp har eleven kunskaper om i det nya ämnesområdet? Med andra ord, vilka begrepp *vet* eleven något om? Vilka begrepp har eleven en *aning* om? Vilka begrepp har eleven inga kunskaper om ännu, det vill säga, vilka begrepp är *dolda* för eleven just nu? En metod som kan fungera är att eleven "VAD:ar". VAD kommer från begynnelsebokstäverna i orden vet, aning och dold.

I samband med ett nytt arbetsområde får varje elev en lista med begrepp som eleven ska arbeta med. Det kan till exempel vara orden som finns i "Ord och begrepp i kapitlet" i slutet av varje kapitel i läroboken. Eleven ska sedan uppskatta vilken kunskap han/hon har om varje begrepp (vet, aning eller dold). Därefter ska eleven låta listan "vila" till slutet av resonerfasen.

Några exempel på ord och begrepp i samhällsekonomikapitlet (sidan 124-139) visar hur det går till att "VAD:a". Eleven ringar in V, A eller D efter varje ord/begrepp.

<i>Vet</i>	Du vet vad begreppet betyder och kan förklara det med egna ord.
<i>Aning</i>	Du har en aning om vad begreppet betyder, men du är inte helt säker.
<i>Dold</i>	Begreppets betydelse är dold för dig. Du har ingen aning.

Avbetalning*	V A D
Arbetsförmedlingen	V A D
Arbetsmarknadspolitik	V A D
Bankernas roll	V A D
Budget*	V A D

*Begreppet finns endast i brödtexten.

Andra fasen av RARA - Analysera

Analys kommer från grekiskan och betyder upplösning. För att kunna förstå ett större ämnesområde delas det in i mindre delar och varje del undersöks för sig. I analyserafasen innebär det att eleven besvarar sina frågor och därmed tar till sig ny kunskap.

När eleven besvarar sina frågor sker det genom att undersöka, granska, urskilja, pröva, förstå, värdera, tolka, välja och använda den information som finns i en text. Att kunna besvara en fråga blir att uttrycka sin nya kunskap med egna ord.

Tredje fasen av RARA - Resonera

I resonerafasen förväntas eleven att tillsammans med andra kunna samtala, diskutera, jämföra, kommunicera och samtidigt växla perspektiv med sina nyvunna kunskaper från analyserafasen. I den här interaktionen (kommunikationen, samtalet, diskussionen) bör eleven känna att han/hon behärskar ämnesområdet. Lärarens uppgift är här att skapa förutsättningar för interaktion.

I interaktionen med andra kan eleven jämföra och växla perspektiv. Det finns många olika sätt att genomföra det på.

- Eleverna ges möjlighet att berätta för klasskamrater eller läraren vad han/hon har lärt sig.
- Eleverna ges en "enklare" skriftlig diagnos där eleverna besvarar uppgifter i grupp.
- Eleverna kan få till uppgift att berätta hemma vad de har lärt sig. De kan då fråga någon hemma vad exempelvis en budget är för att sedan själva få besvara frågan.

Som avslutning på resonerafasen kan eleven på nytt kartlägga sina kunskaper med att VAD:a. På en ny lista fyller eleven nu i vad han/hon anser sig veta, ha en aning om eller vad som är dolt. När eleven har "VAD:at" klart den andra listan kan eleven jämföra resultatet med den första listan. Förhoppningsvis anser eleven att kunskaperna har ökat. Andra positiva effekter kan vara att elevens självförtroende ökar, att elevens lärande synliggörs (för både eleven och för läraren) och att det blir tydligt vilka begrepp som behöver förklaras ytterligare.

Fjärde fasen av RARA - Argumentera

I argumenterafasen presenterar eleven sina nyvunna kunskaper genom att till exempel

- berätta och beskriva olika företeelser,

- ge exempel,
- ge förslag på handlingsalternativ,
- framföra och bemöta åsikter,
- formulera ställningstaganden,
- kommentera företeelser och ge omdömen samt
- redogöra och motivera tillvägagångssätt.

Viktiga förutsättningar för att kunna argumentera utifrån sina nya kunskaper är att kunskaperna har bearbetats genom reflektion, analys och resonemang.

Kritik av RARA

Den undervisning som lärare bedriver bör ha en förankring i beprövad erfarenhet och/eller pedagogiska teorier. Därför är det bra att reflektera över de arbetsformer (yttre processer såsom "katederundervisning", grupparbete och enskilt arbete) och arbetsätt (inre processer såsom repetition och reflektion) som används. Det är därför sunt att förhålla sig kritiskt till nya idéer om undervisning.

Det har inte genomförts några vetenskapliga studier på vad RARA har för effekt i undervisningen. Att RARA skulle ha en positiv effekt på undervisningen bygger endast på upplevelsen från lärare på Sturebyskolan.

I både reflektera- och analyserafasen kan det bli fokus på att förklara enskilda begrepp när till exempel VAD:a används. Då riskerar helheten i ämnesområdet hamna i skymundan.

Under en lärprocess är det viktigt att reflektera, analysera, resonera och argumentera för att ta till sig ny kunskap. Därför kan en ensidig betoning under de olika faserna göra att eleven fokuserar mer på RARA än på att lära sig.

Fler tillämpningar med RARA

I den här presentationen har utgångspunkten varit en text som eleverna ska arbeta med. Med lite justeringar och fantasi går det även att använda RARA för bland annat bearbeta modeller, teorier, bilder, filmer och tal. På nästa sida sammanfattas RARA. Den sidan kan kopieras ut till eleverna och de kan ha den som mall att arbeta efter.

Du som vill veta mer om RARA kan höra av dig till Volkan Delen på volkan.delen@stockholm.se.

RARA - EN SAMMANFATTNING

1. Reflekterafasen

Vad kan jag? Vad behöver jag lära mig?

VAD:a i reflekterafasen

Ringa in V, A eller D i listan som du får av din lärare.

	Vet	Aning	Dold
Begrepp 1	V	A	D
Begrepp 2	V	A	D
Begrepp 3	V	A	D
Begrepp 4	V	A	D

2. Analyserafasen

Jag lär mig det jag inte kan.

3. Resonerafasen

Jag berättar för andra vad jag har lärt mig och visar därmed att kunskapen har blivit min egen.

VAD:a i resonerafasen

Ringa på nytt in V, A eller D i listan som du får av din lärare. Jämför den nya listan med den gamla.

	Vet	Aning	Dold
Begrepp 1	V	A	D
Begrepp 2	V	A	D
Begrepp 3	V	A	D
Begrepp 4	V	A	D

4. Argumenterafasen

Jag redovisar min nya kunskap på ett ”prov”, där prov är att ställas inför nya frågeställningar som jag inte väljer själv. Det kan vara ett skriftligt prov, en muntlig redovisning, en gruppuppgift eller en diskussion i klassrummet som leds av läraren.

Reflektera

VAD? NÄR? VEM/VILKA? VAR/VART? HUR? VARFÖR?

TÄNKA IGENOM

Aanalysera

UNDERSÖKA GRANSKA
URSKILJA TOLKA SÖKA
VÄRDERA PRÖVA
VÄLJA ANVÄNDA

FÖRSTÅ NY KUNSKAP

Resonera

SAMTALA DISKUTERA
JÄMFÖRA KOMMUNICERA
"DÅREMOT" "EFTERSOM"
"DET LEDER TILL" "DÄRFÖR"

VÄXLA PERSPEKTIV
(å ena sidan... å andra sidan)

Argumentera

BERÄTTA BESKRIVA REDOGÖRA
GE EXEMPEL GE FÖRSLAG
FORMULERA UTTRYCKA
FRAMFÖRA (& BEMÖTA) KOMMENTERA
GE OMDÖME
ANGE SKÄL
MOTIVERA
FRAMSTÄLLA